

СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Розроблено пропозиції щодо становлення концепції розвитку національної фінансової системи в умовах фінансової глобалізації, в результаті реалізації якої будуть створені умови для ефективного розвитку фінансової системи України, одержання максимальних переваг від процесу фінансової глобалізації та зменшення її ймовірних негативних наслідків.

Ключові слова: фінансова глобалізація, національна фінансова система.

Annotation. The proposals as for formation of concept of Ukrainian national system development in financial globalization conditions were worked out. According to this concept the conditions for effective development of Ukrainian financial system will be created as well as for getting maximum advantages from this process and for reducing possible risks.

Key words: financial globalization, national financial system.

Вступ. Будь-яка сучасна національна фінансова система, у тому числі й українська, може ефективно розвиватися лише за умов активної взаємодії з міжнародними фінансовими ринками, чого вимагають ринкові трансформації в Україні та сучасні умови розвитку суспільства. У свою чергу правила гри на світових ринках в умовах глобалізації визначаються країнами колективно.

Проблемам глобалізації фінансів та розвитку національних фінансових систем в таких умовах присвячені роботи іноземних та українських науковців, серед яких слід відзначити Дж.Хансона, П.Хонохана, Дж.Маджнони [1], Дж.Сороса [2], Д.Лук'яненка, А.Поручника [3], З.Луцишин [4] та ін.

У стратегічній перспективі Україна має повністю інтегруватися до глобальної фінансової системи та стати її повноправним учасником, але це створює нові умови функціонування внутрішнього фінансового ринку, нові правила поведінки українського бізнесу, нові принципи державного управління тощо. У таких умовах необхідна розгорнута, цільова підготовка України, її фінансової системи, а також окремих учасників фінансових ринків до глобальних правил функціонування. Це має відбуватися з урахуванням національних інтересів та інтересів українського бізнесу в цілому, без загрози економічній та фінансовій безпеці держави.

Постановка завдання. Результати досліджень, що були проведені іншими авторами та у наших попередніх роботах, свідчать про необхідність розробки та впровадження концепції розвитку національної фінансової системи України з огляду на процеси фінансової глобалізації у світі. В основу такої концепції має бути покладений комплексний підхід, оскільки практика доводить неефективність хаотичного та несистемного сприяння розвитку окремих фінансових інститутів та інструментів.

Метою цього дослідження є розробка основних положень концепції розвитку національної фінансової системи України в умовах фінансової глобалізації.

Результати. Глобальний ринок створює рівні та сприятливі умови для діяльності українських учасників у інших державах світу в обмін на відкриття вітчизняного ринку для іноземних конкурентів.

Існує ряд міжнародних установ та угод, правила яких мають бути прийняті Україною при виході на глобальні фінансові ринки. Норми та правила міжнародних угод мають поступово адаптуватися і впроваджуватися в українське законодавство та мати пріоритет над ним. Україна має бути готовою до змін правил функціонування глобальної фінансової системи, оскільки глобалізація є постійотриваючим процесом, умови реалізації фінансових операцій постійно лібералізуються, що вимагає відповідних змін у національних законодавствах. Законодавча база України у фінансовій сфері має бути

систематизована, повинна враховувати світовий досвід та практику, мусить бути стабільною та передбачуваною.

Очевидним є той факт, що українські банки, спеціалізовані фінансові інститути, а також інші учасники фінансового ринку можуть зіткнутися із низкою проблем в умовах функціонування у глобальному фінансовому середовищі. Тому діяльність державних органів управління як на загальнонаціональному рівні, так і на місцях має бути спрямована на зменшення цих ризиків, їх нівелювання тощо.

Одним із найголовніших питань в умовах поступової інтеграції до міжнародних фінансових ринків є питання, як реально скористатися перевагами глобалізації та уникнути втрат при зустрічному відкритті вітчизняного ринку для іноземних конкурентів. З цією метою необхідно на постійній основі проводити консультації з вітчизняними операторами фінансового ринку як на місцях, так і на загальнонаціональному рівні, розробити програму заходів щодо підготовки української фінансової системи до глобалізаційних умов функціонування, проводити роз'яснювальну роботу.

Систематизація можливих позитивних та негативних наслідків глобалізації для світової та національних фінансових систем продемонструвала, що основними позитивними наслідками є розвиток нових фінансових інструментів, інновацій, інформаційних технологій, розширення доступу до міжнародних фінансових ресурсів тощо.

Серед можливих загроз фінансової глобалізації слід відзначити посилення впливу міжнародних політичних подій на стан основних показників фінансового ринку, виникнення тенденції до відтоку фінансових ресурсів від реального сектора та спрямування їх на спекулятивні операції, посилення диференціації доходів між різними верствами населення, зростання можливостей до відтоку іноземних та національних капіталів з території України, посилення фінансової нестабільності та можливості фінансових криз, неконкурентоспроможність вітчизняних фінансових інститутів порівняно з іноземними конкурентами.

На наш погляд, програма підготовчих заходів з метою ефективної інтеграції України до глобального фінансового середовища має включати такі елементи:

1. Визнання визначальної ролі держави у процесі розвитку та стабілізації національної фінансової системи.
2. Основними статтями видатків з державного бюджету залишити видатки на фінансування сфери суспільних та соціальних послуг, освіти, науки, охорони здоров'я тощо.
3. Пріоритетність фінансування розвитку людського капіталу.
4. Підтримка інноваційного розвитку галузей економіки шляхом зменшення податкових ставок, введення регресивних ставок оподаткування (наприклад, податок на прибуток підприємств). Це сприятиме не тільки розвитку підприємств, але й виведенню бізнесу з тіні та підвищенню надходжень до державного бюджету.
5. Впровадження нової концепції державного управління.
6. Забезпечення чіткої інституційної структури управління державними фінансами.
7. Підсилення ролі місцевих органів фінансового управління та контролю.
8. Розвиток фінансових інституцій, у тому числі укрупнення банків, їх вихід на міжнародні ринки, допуск іноземних банків на національні ринки, підвищення конкуренції між банківськими інституціями, діяльність транснаціональних банків тощо.
9. Формування постійно діючих державних механізмів з метою адаптації фінансового сектора України до зростаючої іноземної конкуренції, а також для стимулювання розвитку експорту фінансових послуг України. Адекватне бюджетне фінансування цих механізмів.
10. Приєднання України до СОТ, в межах якої функціонує угода ГАТС. Завершення законотворчої роботи у цьому напрямку.
11. Посилення ролі єдиної європейської валюти євро на території України.

12. Стимулювання розвитку нових фінансових інструментів кредитування (лізинг, факторинг, форфейтинг тощо), фондових інструментів (наприклад, міжнародних цінних паперів), інструментів управління ризиками (деривативи) тощо. Це може відбуватися шляхом законодавчого стимулювання, а також у процесі приходу іноземних фінансових інститутів, у першу чергу банків, в Україну.
13. Розвиток фінансових ринків та їх поступова інтеграція до міжнародних фінансових ринків шляхом встановлення цивілізованих правил роботи, законодавчо-нормативного забезпечення. Це зумовлено тим фактом, що, якщо ми не можемо створити свої конкурентоспроможні фінансові ринки, слід інтегруватися до вже існуючих.
14. Створення державної системи інформації з питань фінансової глобалізації, що допомагала б орієнтуватися учасникам фінансового ринку у правилах та нормах глобального фінансового ринку, у його можливостях та загрозах. Ця система має включати центри консультування та підготовки кадрів на місцях.
15. Проведення державної та незалежної експертизи щодо вибору конкурентоспроможної спеціалізації при експорті послуг вітчизняними операторами. При реалізації цього пункту необхідне детальне та всеохоплююче вивчення іноземного досвіду та міжнародної практики реалізації фінансових послуг на глобальних ринках.
16. Необхідним є створення об'єднаної консультативної Ради українського бізнесу з проблем фінансової глобалізації, яка б у своїй роботі безпосередньо взаємодіяла з органами державного управління, що займаються вищезазначеними питаннями. Важливим моментом у процесі інтеграції України до світового фінансового простору є діяльність на корпоративному рівні, а саме: українських банків, інших фінансових інститутів та бізнес-структур. Фінансова глобалізація висуває нові вимоги перед українськими банками та іншими інституціями, тому доцільною є постійна взаємодія корпоративного рівня з Урядом.

Таким чином, розроблена Концепція інтеграції України в міжнародне фінансове середовище передбачає, що всі елементи фінансової системи розвиваються паралельно, але на кожному з трьох етапів головну роль відіграватимуть різні інституції, пріоритетність розвитку матиме один з рівнів фінансової системи.

На першому етапі пріоритет матиме рівень державних фінансів. Провідну роль відіграватимуть органи державного управління, у першу чергу Верховна Рада, Національний банк України, Міністерство фінансів, Державні комітети, що регулюють діяльність на різних сегментах фінансового ринку України тощо. Головними завданнями на цьому етапі є стабілізація фінансової системи, її зміцнення, створення сприятливих умов для її подальшого розвитку та інтеграції до міжнародного фінансового середовища. З метою виконання цих завдань необхідно є розробка ефективної бюджетної та податкової політики. На наш погляд, така політика у першу чергу полягатиме у пріоритетності фінансування соціальних заходів та послуг, а також розвитку людських ресурсів шляхом фінансування науки, освіти, охорони здоров'я тощо. Податкова політика має бути спрямована на стимулювання розвитку галузей економіки України, малого та середнього бізнесу. Це має відбуватися шляхом зменшення податкових ставок, введенням регресивних ставок оподаткування. Реалізація такої політики дозволить не тільки ефективно розвиватися підприємствам, але й збільшить надходження до державного бюджету, що у свою чергу дозволить збільшувати витрати на соціальні заходи та розвиток людського потенціалу. Паралельно має впроваджуватися політика ефективного управління державним боргом, яка передбачає припинення нарощування боргів, утримання державного боргу у межах Маастрихтських критеріїв. Це так само сприятиме зменшенню державних видатків на обслуговування державного боргу, що є однією з найбільших статей видатків державного бюджету України. Важливим на даному етапі є законодавче забезпечення розвитку фінансових інструментів, інститутів та ринків, а також

впровадження нових стандартів державного управління. Підвищення ролі місцевих органів влади, реалізація державної політики на місцях, розробка та впровадження регіональних програм розвитку фінансової системи в умовах глобалізації відіграватимуть важливу роль на цьому етапі.

Другий етап передбачає активізацію діяльності на мікрофінансовому рівні. На цьому етапі роль органів державного управління поступово зменшується і посилюється роль комерційних банків та інших фінансових інститутів, а також корпорацій, підприємств та, певною мірою, населення. Перетворення у банківській сфері є одним з ключових моментів цього етапу. Відбувається укрупнення українських банків, їх вихід на іноземні фінансові ринки, пошук шляхів експорту фінансових послуг, розробка та впровадження нових фінансових інструментів. З іншого боку, корпорації та населення створюватимуть попит на фінансові послуги. Диверсифікація валютних ризиків є одним з перспективних напрямків створення попиту на нові фінансові продукти. Для України на цьому етапі також важливо створити умови для збільшення обсягів використання валюти євро, а також використання переваг приходу іноземних банків в Україну. Так, наприклад, зменшення відсоткових ставок по кредитах може стати додатковим стимулом для розвитку окремих галузей економіки та малого і середнього бізнесу в Україні. Активізація діяльності на корпоративному рівні стане поштовхом для повної інтеграції України у світове фінансове середовище.

Третій етап є заключним і передбачає вже рівноправне функціонування у глобальному фінансовому середовищі. Ключову роль на цьому етапі відіграватимуть міжнародні та регіональні фінансові організації, наприклад, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський центральний банк, а також міжнародні біржі, транснаціональні банки тощо. Передбачається, що до цього моменту Україна повністю інтегрується до глобальної торгівельної системи СОТ та, як її складової, Генеральної угоди щодо торгівлі послугами (ГАТС). Продовжуватиметься інтеграція до Європейської валютної системи. Важливою є реалізація заходів щодо підвищення авторитету та впливовості України у міжнародних фінансових організаціях та на світовій арені в цілому. Активізується діяльність транснаціональних банків та міжнародних бірж в Україні. Для цього етапу характерними також будуть процеси злиття та поглинання фінансових інститутів, емісія глобальних цінних паперів та їх активна купівля-продаж на вторинному ринку. Таким чином, Україна вже повною мірою інтегрується у глобальне фінансове середовище, а її ринки та інститути почнуть функціонувати за міжнародними правилами та стандартами.

У Концепції сформульовано цілі, завдання, стратегію та заходи поступової та ефективної інтеграції України у глобальне фінансове середовище. У контексті міжнародного досвіду та глобальних тенденцій розвитку фінансів запропоновано методологічні, методичні, теоретичні і практичні пропозиції з удосконалення фінансової системи України та її адаптації до глобалізаційних умов функціонування. Реалізація заходів, що розроблені у рамках Концепції становлення фінансової системи України в умовах глобалізації, дозволить не тільки стабілізувати фінансову систему України, підготувати її до функціонування в умовах фінансової глобалізації, але й сприятиме нівелюванню негативних наслідків глобалізації фінансів та максимізувати її позитивні ефекти.

Висновки. Підводячи підсумок, слід зауважити, що Україна поступово інтегрується до міжнародних фінансових ринків і наслідки глобалізаційних процесів стають дедалі відчутнішими для української фінансової системи. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від рівня розвитку національної економічної та фінансової систем країни. Беручи до уваги той факт, що чим могутніша фінансова система країни, тим більше позитивних результатів вона може одержати від процесу глобалізації, в Україні слід виробити таку політику, що буде здатна протистояти викликам фінансової глобалізації, запобігати негативним наслідкам цього процесу.

У результаті проведеного дослідження розроблено пропозиції щодо становлення

Концепції інтеграції України до глобального фінансового середовища, реалізація якої відбуватиметься у три етапи. На першому етапі передбачається посилення ролі органів державного регулювання та вдосконалення законодавчої бази, на другому – підвищення ролі банків та інших фінансових інститутів, а також корпорацій. Третій етап – це безпосередньо вихід на міжнародний рівень та повна інтеграція до глобального фінансового середовища. У контексті міжнародного досвіду та глобальних тенденцій розвитку фінансів запропоновано методологічні, методичні, теоретичні і практичні пропозиції з удосконалення фінансової системи України та її адаптації до глобалізаційних умов функціонування. Реалізація заходів, що розроблені у рамках даної Концепції, дозволить стабілізувати фінансову систему України, підготувати її до функціонування в умовах фінансової глобалізації.

Концепція створює умови для ефективного розвитку фінансової системи України в цілому та її кожного складового елемента зокрема, надає можливість одержати максимальні переваги від процесу фінансової глобалізації та знівелювати її ймовірні негативні наслідки.

Сьогодні не можна говорити про швидке та повне входження України до глобального фінансового простору, процес має бути поступовим: стабілізація національної фінансової системи, її лібералізація, інтеграція, глобалізація. Має бути впроваджена комплексна державна стратегія розвитку національної фінансової системи України в умовах глобалізації та в її рамках прийнята відповідна державна програма. Реалізація державної програми, в основу якої закладені національні інтереси, передбачається як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.

1. Глобализация и национальные финансовые системы / Под ред. Дж.Хансона, П.Хонохана, Дж.Маджнони: Пер. с англ. – М.: Весь мир, 2005. – 320 с.
2. Сорос Дж. Джордж Сорос про глобалізацію. – К.: Основи, 2002. – 173 с.
3. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: у 2 т. / За заг. ред. Д.Г.Лук'яненка, А.М.Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.
4. Луцишин З.О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації. – К.: ВЦ “ДрУк”, 2002. – 320 с.